

TEKST: ALBERT BUURSMA

FOTO'S: JELTE OOSTERHUIS

Aeolus: de wind er onder

De Molenstichting Winsum heeft op 3 oktober van dit jaar de zevende en laatste molen verworven: de koren- en pelmolen 'Aeolus' in Adorp. Eerder, in 2015, heeft in dit blad een artikel gestaan over de situatie van destijds, die vrij uitzichtloos leek. Daarin is nu gelukkig verandering gekomen. Het is een goede reden voor een gesprek met de bestuursleden van deze molenstichting.

'Groot nieuws'

Het gesprek vindt plaats ten huize van de voorzitter van deze stichting, Peter Pauw, in Winsum. Verder zijn aanwezig secretaris Catrienus Rouwé en bestuurslid Ids van der Honing, die zich bezighoudt met technische aspecten en de PR in zijn portefeuille heeft. Peter overhandigt de jaarlijkse brief aan de donateurs waarin de aankoop van de Adorper molen al meteen aan het begin wordt aangekondigd als 'Groot nieuws'. Daarin wordt de gang van zaken beschreven als volgt: *De Hollandsche Molen en het Prins Bernhard Cultuurfonds waren het gesjoemel met de molen Aeolus in Adorp zat en hebben de Molenstichting Winsum financieel in staat gesteld om de molen aan te kopen. Aan ons de opdracht om alles te regelen en de molen in z'n oude staat te herstellen.*

Peter verduidelijkt: "Het was in feite een cadeau van De Hollandsche Molen en het Prins Bernhard Cultuurfonds die de voor de aankoop benodigde gelden hebben bijeengebracht. Maar zelf heeft de Molenstichting Winsum ook bijgedragen. Het initiatief kwam van De Hollandsche Molen die een daad heeft willen stellen. De Aeolus is waarschijnlijk de slechtst onder-

houden molen van Nederland." Ids: "De gemeente Winsum oefende vrijwel voortdurend druk uit op de eigenaar van de molen, vanwege achterstallig onderhoud, maar het mocht niet baten." Peter: "Het waren uiteindelijk harde onderhandelingen en de molen is niet voor een symbolisch bedrag van eigenaar verwisseld." Zo was de molen van Klein Wetsinge bijvoorbeeld voor één euro van de hand gedaan. Ids merkt daarbij op, dat de Aeolus na restauratie, die duur zal zijn, ook slechts één euro waard zal zijn.

Perceeltje

Bij de aankoop van de molen hoort nog een bescheiden perceeltje grond. Peter legt uit: "Dat is het

gedeelte rond de molen, binnen de 'druiplijn' van de omloop maar dan in de vorm van een vierkant. Bij het eigendom is nog een speciale omstandigheid: het wederzijdse recht van overpad. Dat wil zeggen dat de molen alleen bereikbaar is over het terrein van de buurman (verkoper) en dat de buurman ook alleen via het terrein dat verkocht is aan de Molenstichting van en naar het eigen erf kan komen." De bestuursleden gaan de dag na dit interview naar de molen om met het kadaster en een vertegenwoordiger van de verkoper de nieuwe indeling van het terrein vast te laten leggen.

Daarmee is een eerste, belangrijke stap gezet naar de restauratie van de molen. Maar er zijn nog meer hindernissen om te nemen. Het contact met de nieuwe gemeente Het Hogeland baart de bestuursleden zorgen. Wat dat aangaat is er bij deze gemeente, ontstaan per 1 januari van dit jaar na een herindeling, nog veel onduidelijk. Zo is er bijvoorbeeld nog niet één duidelijke vaste vertegenwoordiger voor de molens. Catrienus: "De aanvraag van de jaarlijkse exploitatiebijdrage gaat nu via het onderdeel welzijn, sport en buurtactiviteiten. Dat is toch heel wat anders dan erfgoed." Peter: "Voor subsidieaanvragen is de gemeente het startpunt. Daarna volgt een subsidieaanvraag bij de Provincie. Die moet voor medio februari worden ingediend. Voor die tijd moet er van alles geregeld zijn bij de gemeente en moet ook de raad er haar zegje over hebben gedaan... Lukt dat niet, dan moet er een jaar worden gewacht, want bij een tweede ronde subsidieaanvragen bij de Provincie, in september, is er meestal onvoldoende geld beschikbaar voor dergelijk grote projecten als de restauratie van de Aeolus."

De Aeolus en het dorp

Hoe staan de inwoners van Adorp tegenover de Aeolus, die toch een beeldbepalend element van het dorpsgezicht is? Peter: "Zij willen het liefst zo snel mogelijk de handen uit de mouwen steken. Dat geldt met name Johannes Nijmeijer en zijn vrijwilligers. Het bestuur wil ook een begin maken met lobbyen voor de molen bij de Adorpers. De Molenstichting Winsum heeft 350 donateurs, maar daarvan woont er slechts één in

Adorp." Het zou natuurlijk mooi zijn wanneer er per huis een donateur zou zijn voor de Winsumer molenstichting. Wat dat betreft is er nog een wereld te winnen. Overigens heeft Adorp wel een actieve bewonersorganisatie, gezien het mooie en goed onderhouden speeltuintje, vlakbij de molen en een ijsbaan.

Ids, die zich bezig houdt met de techniek, wijst erop dat naast het bijeenkrijgen van geld voor de restauratie het rond krijgen van een 'omgevingsvergunning' een zeer belangrijk onderdeel is. "Welke wijzigingen wil je aanbrengen? Dat kan leiden tot uitgebreide discussies tussen 'puristen', die de molen in zo origineel mogelijke staat willen laten herstellen en meer pragmatisch ingestelde mensen. Zo had de molen van Wetsinge aanvankelijk een zelfzwichstelsysteem met houten kleppen. Maar om het toekomstig onderhoud te beperken zouden – lichtere – kleppen van aluminium beter zijn." Catrienus vult aan dat bij dat alles de RCE, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, een belangrijke rol speelt. Bij De Hollandsche Molen is de technische kennis aanwezig die bij een restauratie nodig is.

Bijzondere technische aspecten

De molen is een koren- en pelmolen, maar de pellerij is 'halfbakken'. Ids: "Daaraan kun je zien dat in de laatste periode dat de molen nog werkzaam was, het financieel een aflopende zaak was. De molen was niet goed rendabel meer. Normaal zijn er voor de pellerij twee stenen, maar deze molen werkte nog maar met één. Verder heeft de molen ook een 'koekenbreekinstallatie'. Die koeken kwamen uit een olieslagmolen, ze zijn bijproduct van het olie slaan en moesten gebroken worden. Daartoe had deze molen een door wind aangedreven installatie. Verder is het kruiwerk bijzonder. De molen heeft een zogenaamd 'rollenkruiwerk'. Dat houdt in, dat de kap op de wind gedraaid kan worden met balken die voorzien zijn van concentrische stalen ringen die op rollen de kap dragen waardoor deze kan draaien. Dat is een bijzondere constructie die uniek voor deze omgeving is."

Ids vervolgt: "Ook bijzonder is de 'Potroede' in het wiekensysteem. (Pot is de naam van de roedebouwer). Dit is een geklonken roede. Dat gebeurde op een wijze, zoals bij de bouw van geklonken ijzeren schepen. De stichting wil die potroede het liefst laten restaureren, want het is de enige in Groningen, maar dat kost wel een klap meer."

Wat heeft de Molenstichting Winsum als bestemming voor de Aeolus in gedachten? De bestuursleden zijn daar nog niet mee bezig. De verwerving en het maken van een plan voor restauratie en de daartoe benodigde gelden slokken voorlopig alle inspanningen op. Op een later tijdstip zal worden gekeken naar de invulling. Er zijn allerhande mogelijkheden, zoals een bezoekerscentrum, een winkeltje, maar ook malen. Peter denkt dat

de kosten van de restauratie die van de molen van Wetsinge – die al kostbaar was – ruim te boven zullen gaan. “Dat is afhankelijk van wat we willen nastreven. We willen de molen zo mooi mogelijk laten restaureren.”

‘Inspectie’ ter plekke

Na het gesprek ten huize van Peter vertrekken we naar Adorp om de Aeolus met eigen ogen te zien en te inspecteren. Met de onttakelde roeden, scheuren in het metselwerk en vervelozende deuren, kozijnen en opbouw staat de molen er verweesd bij. Catrienus wijst op de – nog redelijk leesbare – jaartallen aan weerszijden van de naam, op de kap: 1851 en 1981. Het zijn respectievelijk de bouwdatum en de datum van de laatste restauratie. Bij die opknapbeurt, nu alweer bijna veertig jaar geleden, zijn er nieuwe zolders en trappen in de molen aangebracht. Dat houdt in dat, hoewel de molen er van buiten bouwvallig uit ziet, het binnenwerk nog redelijk goed is. De molen is te beklimmen, zonder dat men zich zorgen hoeft te maken door de vloer van een zolder te zakken, of geraakt te worden door vallende onderdelen.

Ids maakt mij opmerkzaam op een afwijking in het stenen achtkant. Bij de bouw daarvan trad al verzakking op. Op een gegeven moment is men daarna de rest weer loodrecht gaan op metselen, zodat er een knik in de onderbouw zit. De scheefstand heeft vergaande consequenties. Het is voor goed functioneren noodzakelijk dat het ‘tafelement’ precies horizon-

taal is om de kap goed te kunnen draaien. Het boven-tafelement is het bovenste vaste deel van de molenromp en is uitwendig geaccentueerd door een rood-wit-blauwe kroonlijst. Op het tafelement en de rollenring draait de kap. De koningspil zit bovenaan in het midden, maar zit lager niet in het centrum, omdat deze pil loodrecht naar beneden moet gaan. Er zijn dus speciale aanpassingen nodig. Ids: “We hebben een aantal jaren geleden een nulmeting uit laten voeren en recent weer gemeten. Daar is uit gebleken dat de molen nog steeds verzakt. Die verzakking moet een halt worden toegeroepen. Dat houdt in dat er een ‘corset’ om de molen moet komen en dat vervolgens het fundament verbeterd moet worden. Dat is een kostbare zaak, nog afgezien van de restauratie.”

Bij het afscheid maakt voorzitter Peter afspraken over de dag van morgen. Dan komt iemand van het kadaster de aangekochte grond opmeten; een volgende belangrijke stap. Over alles wat nog geregeld moet worden liggen de bestuursleden van de Molenstichting Winsum niet wakker. Ze zien het als een uitdaging. Het doel is om de Aeolus op een goede, verantwoorde wijze te laten opknappen. Daarmee zal deze zevende molen van de Molenstichting Winsum een mooie plaats gaan innemen in haar bezit. Zeven heeft als Bijbels getal een betekenis, ondermeer die van voltooiing en perfectie. Het zijn zeer toepasselijke termen voor de weg die de Aeolus nog heeft te gaan.

